

ngv

Nederlandse
Genealogische
Vereniging

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Afdelingsfunctionarissen

Bestuur

Voorzitter:	Peter Dijs tel. 030–2201993	e-mail: voorzitter@amersfoorteo.ngv.nl
Secretaris:	Henk van de Streek tel. 033–8795529	e-mail: secretaris-aft@ngv.nl
Penningmeester:	Thijs van Veen tel. 033–4726015	e-mail: penningmeester@amersfoorteo.ngv.nl
Lid:	Marcel van de Krol tel. 033–4945110	e-mail: marcelvandekrol@hetnet.nl
Lid:	vacature	

Afdelingsafgevaardigden

Afgevaardigde:	Thijs van Veen, voornoemd
Plaatsvervanger:	Peter Dijs, voornoemd

Lezingen en Activiteiten

Coördinator:	Marcel van de Krol, voornoemd
--------------	-------------------------------

Periodiek

Hoofdredacteur:	Thijs van Veen, voornoemd
Redactieadres:	redactie@amersfoorteo.ngv.nl
Eindredacteur:	Jelle Kaastra tel. 030–6962934
Redacteurs:	Marcel van de Krol, voornoemd Freja Schuitemaker-Frankefort tel. 033–4947948 e-mail: fschuite@xs4all.nl vacature

PR-ondersteuning Freja Schuitemaker-Frankefort, voornoemd

Webredacteur Marcel van de Krol e-mail: webmaster@amersfoorteo.ngv.nl

Website <https://ontdekjouwverhaal.nl/onze-afdelingen/amersfoort-en-omstreken/>

Twitter www.twitter.com/NGV_AFT

Facebook NGV afdeling Amersfoort en omstreken

Omslag: Allegorie op de ouderdom, gravure, toegeschreven aan Agostino Veneziano, naar Baccio Bandinelli, 1538. Boven een banderol met de tekst: Anchora inparo (ik leer nog steeds). Bron: Rijksmuseum.nl, afbeelding <http://hdl.handle.net/10934/RM0001.COLLECT.470423>. Zie het verhaal van Ina Budde-Korver op pag. 36.

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en omstreken opgericht 18 december 1971

Verschijningsgebied de gemeenten Amersfoort, Baarn, Barneveld, Bunschoten, Ede, Eemnes, Ermelo, Harderwijk, Leusden, Nijkerk, Putten, Renswoude, Rhenen, Scherpenzeel, Soest, Utrechtse Heuvelrug, Veenendaal, Wageningen, Woudenberg en Zeist. Oplage 425.

Jaargang 28

april 2019

nummer 2

Van de redactie

In dit nummer vindt u diverse artikelen. Willem en Hans Faber schreven een informatief artikel over gilden en broederschappen. Ina Budde – Korver verdiepte zich in de leeftijd van de mensen in de achttiende en negentiende eeuw. Marcel van de Krol vraagt aandacht voor het vergeten bombardement van 11 mei 1940 boven Amsterdam. Willem van Maren bespreekt twee boeken. De verslagen van de excursie naar Kamp Amersfoort en van de lezing van 18 april nemen we op in ons septembernummer. Onze mede-redacteur Lex van der Linden heeft op 13 februari 2019 om hem moverende redenen zijn vrijwilligersfuncties bij onze afdeling neergelegd. Lex was behalve redacteur van ons afdelingsblad ook onze webmaster, de beheerder van de website van onze afdeling. Lex maakte veelal de verslagen van de lezingen. Wij zullen hem missen als mede-redacteur, want Lex had een vlotte pen, schreef leuke artikelen en leverde die bovendien heel snel na een gehouden lezing. Wij danken Lex heel hartelijk voor zijn collegialiteit en medewerking. Lex, bedankt! Ieder nadeel heeft zijn voordeel. Want het vertrek van Lex als redactielid leidt tot een vacature binnen de redactie. Iets voor u? Lijkt het u leuk om samen met vier anderen dit afdelingsblad te verzorgen? Lijkt het u leuk om verslagen van de lezingen te schrijven? Aarzel niet, u kunt zich aanmelden bij of nadere informatie ontvangen van ondergetekende of een van de andere redactieleden. De redactie wenst u veel leesplezier.

Thijs van Veen, hoofdredacteur

Colofon

AMERSFOORT EN OMSTREKEN verschijnt in januari, april en september. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ondertekende stukken. Bij overname van gegevens uit deze uitgave wordt men verzocht de bron te vermelden.

Kopij voor het volgende nummer gaarne vóór 20 juli 2019 inleveren

Voor nadere instructies zie https://ontdekkjouwverhaal.nl/wp-content/uploads/securepdfs/2018/04/AFT_instructie_auteurs.pdf

AMERSFOORT EN OMSTREKEN wordt gratis aan de leden van de afdeling toegezonden. Anderen kunnen zich abonneren door betaling van € 10,- per jaar. Hiervoor krijgt men een factuur van de (landelijke) NGV.

Opmaak: L^AT_EX – Druk: Trepico, Nijkerk

Lezingen & Activiteiten

Genealogische activiteiten in de regio

Een overzicht van de bijeenkomsten voor de komende periode. Alle bijeenkomsten van onze NGV-afdeling en van de HCC! werkgroep Amersfoort vinden – tenzij anders vermeld – plaats in

**het Kerkelijk Centrum De Brug,
Schuilenburgerweg 2, 3816 TB in Amersfoort**

Onze middagbijeenkomsten beginnen om 14.00 uur en de avondbijeenkomsten beginnen steeds om 20.00 uur. De zaal is 's middags open vanaf 13.30 uur en 's avonds vanaf 19.30 uur zodat u in de gelegenheid bent om met de leden van het bestuur of de andere aanwezigen van gedachten te wisselen onder het genot van een kopje koffie of thee. De consumpties zijn voor eigen rekening. In de hal kunt u zelf de consumpties bestellen. De PR-medewerkers van onze afdeling verzorgen een informatietafel. Al onze bijeenkomsten zijn voor iedereen, leden van de NGV en belangstellenden, vrij toegankelijk.

De activiteiten van de Oudheidkundige Vereniging Flehite (OVF) en de HCC!genealogie in onze regio zijn afzonderlijk vermeld. Omdat sommige activiteiten van de OVF en de HCC! pas in een laat stadium bekend zijn, verdient het aanbeveling om daarvoor regelmatig hun websites te raadplegen:

- <http://www.historisch-amersfoort.nl>
- <http://amersfoort.hcc-utrecht.nl>

De activiteiten van HCC!genealogie zijn voor NGV-leden gratis toegankelijk. De OVF kan aan niet-leden een toegangsprijs vragen. Wij adviseren u in die gevallen altijd duidelijk te kennen te geven dat u komt als lid van de NGV!

Datum	Maandag 13 mei 2019	De Brug – NGV
Tijd	van 20.00 tot 22.00 uur	
Plaats	Kerkelijk Centrum De Brug	
Onderwerp	Militaire voorouders en genealogische bronnen	
Spreker	Welmoed Bons	

De lezing *Militaire voorouders en genealogische bronnen* gaat over hoe men onderzoek kan doen naar militaire voorouders vanaf de Franse tijd tot nu. Bij deze lezing zal voornamelijk stil worden gestaan bij welke bronnen het NIMH en het Ministerie van Defensie in huis hebben. Daarna zal ook iets worden verteld over bronnen die andere instanties te bieden hebben, zoals militieregisters en verschillende online bronnen. Op deze manier zal een zo volledig mogelijk beeld worden geschetst over genealogisch onderzoek naar militaire voorouders in de afgelopen twee eeuwen.

Hoewel bronnen van de Koninklijke Marine bij deze lezing ook worden besproken, zal er ook veel aandacht worden gegeven aan de andere krijgsmacht delen. Het programma van de lezing ziet er als volgt uit:

- Inleiding NIMH
- Perioden: Franse tijd – Tiendaagse Veldtocht – Nationale Militie, Schutterijen, Landweer en Landstorm – Tweede Wereldoorlog (Meidagen, Krijgsgevangen in Duitsland en Japan,

Koopvaardij) – Nederlands-Indië

- Krijgsmachtdelen: Marine – Landmacht – Luchtmacht – Marechaussee – KNIL
- Dapperheidsonderscheidingen
- Regionale militaire geschiedenis
- Contact & Vragen

Welmoed Bons is historicus en archivaris en werkt bij het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) als documentair informatiespecialist. Hier houdt zij zich bezig met het beheer van de collectie en het beantwoorden van militair-historische vragen. In haar vrije tijd doet zij genealogisch onderzoek naar haar eigen familiegeschiedenis.

Agenda van de bijeenkomsten van:

HCC!genealogie, werkgroep Amersfoort – Elke derde maandag van de maand in het Kerkelijk Centrum De Brug, Schuilburgerweg 2, 3816 TB in Amersfoort. Openingstijden: van 19.30 tot 22.00 uur.

Hier kunt u terecht voor al uw computervragen, ook niet-genealogische. Voor meer informatie verwijzen wij u naar de HCC-website <http://amersfoort.hcc-utrecht.nl>.

Van uw voorzitter

door Peter Dijs

Voor veel families is het op 4 en 5 mei een moeilijke tijd. Speciaal die families die tijdens WO II en in Nederlands Oost-Indië, wat nu Indonesië heet, familieleden hebben verloren of die wel zijn teruggekeerd met vaak traumatische ervaringen. Dat realiseerde ik me toen mijn vrouw en ik deelnamen aan de excursie met een rondleiding naar Kamp Amersfoort, georganiseerd op 12 april 2019. Van het kamp zelf is niet zoveel over, behalve een originele wachttorens en de bel voor het appel. Maar in het bescheiden bezoekerscentrum en met materiaal (voorwerpen, films en andere documentatie) krijg je toch een goed inzicht wat er op die plek is gebeurd. Nieuw is dat men de originele toegangspoort gaat reconstrueren.

Mijn grootvader was in de plaats waar hij woonde met 19 andere mannen opgepakt bij een razzia als wraak voor een aanslag. Zij arriveerden op 31 augustus 1944 voor een onvrijwillig verblijf in dit kamp om kort daarna naar het concentratiekamp Neu-

engamme in Noord-Duitsland te worden gedeporteerd. Geen van de mannen is teruggekomen. Overigens heb ik mijn grootvader nooit gekend: hij was al overleden voor mijn geboorte. Maar om bijna 75 jaar later te staan op de plek waar je opa heeft rondgelopen zonder te weten wat hem nog te wachten stond had toch wel een bijzondere impact met een emotionele lading. Ieder mens zal dat op eigen wijze beleven. Overigens was voor deze excursie zoveel belangstelling dat we de groep moesten splitsen. De deelnemers aan de excursie die ik sprak waren goed te spreken en vonden de excursie een nuttige ervaring.

Dan over onze afdeling. Tijdens onze laatste vergadering blijken onze bestuursleden Henk van de Streek (secretaris) en Marcel van de Krol (bestuurslid) bereid zich herkiesbaar te stellen zodat het bestuur op één vacature na, compleet is. Helaas kregen we te horen dat Lex van der Linden, lid van de redactie van ons afdelingsblad, en zijn

vrouw Annette van der Linden, die samen met Freja Schuitemaker-Frankefort de PR-ondersteuning verzorgde, afhaakten. Mochten er leden zijn die ons willen helpen bij activiteiten dan wel interesse hebben deel uit te maken van het bestuur, of willen bijdragen aan de redactie, laat het één van de bestuursleden even weten.

Ten aanzien van het werven van nieuwe leden hebben we recent een brainstormsessie gehad om een plan te maken wat we er aan kunnen doen om mensen voor de NGV en onze afdeling te interesseren. Deze maand mochten we twee nieuwe leden verwelkomen. Speerpunt blijft dat we onze bijeenkomsten met interessante onderwerpen en sprekers vullen. Input van jullie als lid is nodig en blijft welkom.

Verder vraag ik jullie aandacht voor het symposium in Tiel, georganiseerd door afdeling Betuwe met een actueel onderwerp.

Het gaat om het onderzoek naar en de resultaten van vrouwspecifiek mtDNA. Met dit DNA kunnen voormoeders en haar zusters worden opgespoord. Meer informatie is te vinden op website: <http://www.dnaintiel.nl>. Aanmelden is verplicht en kan ook via deze website.

Op 25 mei 2019 wordt de Algemene Vergadering in Driebergen gehouden. Helaas is onze afdelingsafgevaardigde Thijs van Veen die dag verhinderd. Daarom zal ik als plaatsvervanger van Thijs naar Driebergen gaan.

Tijdens onze laatste bijeenkomst hebben we voor het eerst een mobiel geluidssysteem gebruikt. We hopen hiermee dat klachten over het niet, nauwelijks of moeilijk kunnen verstaan van sprekers tot het verleden zullen behoren. Dus graag tot ziens op onze afdelingsbijeenkomsten.

Afgemarcheerd

Lezing door drs. Ronald Polak op maandag 14 januari 2019. Marcel van de Krol doet verslag.

Aan de hand van veel foto's en kaarten uit militaire archieven lichtte de spreker toe wat er gebeurde met de Duitsers, die zich op 5 mei 1945 in de drie westelijke provincies hadden verschanst. Daarbij ging het om 120.000 manschappen, waarvan zich ruim 30.000 ten westen van de Pantherstellung hadden ingegraven. Die laatsten werden vanaf 9 mei ontwapend in Baarn, Leusden en Elst bij Rhenen.

Na de Duitse capitulatie in de avond van 4 mei duurde het nog enkele dagen totdat de geallieerden de provincies Utrecht en Noord- en Zuid-Holland binnetrokken. De Britse *Polar Bears* konden pas op 9 mei beginnen met de ontwapening van de Wehrmacht. Eerst moesten allerlei details worden besproken tussen de bevelhebbers van

de Britten en de verslagen vijand. De Duitse eenheden ontvingen van hun eigen officieren het bevel zich naar zogenaamde concentratiegebieden te begeven. Daar bleven zij onder eigen commando en moesten zij zichzelf ontwapenen onder toezicht van de Britten. Er werden uitgebreide wapendumps ingericht, voor persoonlijke uitrusting en voor groter materieel. Op de Leusderhei werden enorme kuilen gevuld met allerlei wapentuig. Na hun ontwapening zaten de Duitsers nog twee weken gevangen in uitgestrekte, met prikkeldraad afgezette, gebieden in het bos. Voor eten en drinken moesten zij zelf zorgen en daarom bleven zij beschikken over hun uitgebreide voorraden voedsel en overig materieel. De geallieerden maakten namelijk met opzet geen krijgsgevangene

nen, maar behandelden de Wehrmacht als *surrendered enemy personnel*. Doel was de Duitsers zo snel mogelijk het land uit te krijgen. Daarom had de Canadese bevelhebber Generaal Foulkes al op 7 mei aan de Nederlandse bevolking een oproep gericht tot medewerking. Men moest de verslagen vijand met rust laten. Op de achtergrond van deze handelwijze speelt de getalsverhouding tussen geallieerden en Duitsers, ongeveer 1:4.

Bewaard gebleven filmbeelden verduidelijken wat zich tussen 8 en 15 mei afspeelde in de verschillende concentratiegebieden in de drie westelijke provincies. Nog dagenlang ontmoeten de geallieerde soldaten vol verbazing tot de tanden bewapende

Duitsers. Na 20 mei vertrekken de Duitsers uit de in totaal tien concentratiegebieden. In etappes gaan zij naar Den Helder en vervolgens via de Afsluitdijk en de provincies Friesland en Groningen naar de omgeving van het Duitse Oldenburg. Ook daarvan zijn filmbeelden bewaard gebleven.

Aan het slot van de lezing kwam de vraag ter sprake waarom deze episode zo lang onbekend is gebleven, afgezien van wat summere verhalen over Duitsers die na de oorlog nog in de omgeving van Amersfoort bivakkeerden. De ontwapening verliep bijzonder ordelijk en dat past niet zo goed bij het beeld dat veel Nederlanders hadden over om zich heen schietende Duitsers.

De wraak van Anthonis van Eembrugge, een valsemuntersbende uit de 16^e eeuw

Lezing door de heer Cor de Graaf op donderdag 14 februari 2019. Marcel van de Krol doet verslag.

In de zestiende eeuw was Nederland verdeeld in vele kleine gebieden met muntrecht, al dan niet gebaseerd op een daadwekelijk bestaand privilege. Een sterk centraal gezag was er niet. Een uitstekende voedingsbodem voor lieden die het niet zo nauw namen met de muntslag: vele hagemunters en valsemunters waren in deze periode actief en werden bestraft.

Een grote bende die meer dan een decen-

nium actief was en uit handen van Vrouwe Justitia kon blijven was een bende onder leiding van Anthonis van Eembrugge. In het hele land was men actief: niet een groep individuen, maar hele families waren erbij betrokken. De spreker heeft uitgelegd welke families dat waren, welke munten werden vervalst en wat uiteindelijk de wraak van de bende was.

Alles gaat opperbest! Wat oorlog met een familie doet.

Lezing door Inge De Bruyne op maandag 11 maart 2019. Jelle Kaastra doet verslag.

Jan-Willem van Lieshout vertelt eerst iets over de herdenkingsstenen in Amersfoort. Daar komen in totaal 411 "Stolpersteineöf" stroffelstienen". Op 10 april worden de laatste stenen gelegd, waarna twee weken later een slotbijeenkomst in de Joriskerk volgt.

De spreekster komt uit Brugge, maar

woont al meer dan dertig jaar in Nederland. Zij vertelt over de familie van haar oma aan moederszijde, Maria Dewulf (1896–1976). Het verhaal speelt zich af in Lombardszijde, een dorpje vlakbij Nieuwpoort (bekend van de slag in 1600). Inge raakte geïnteresseerd in deze geschiedenis na enkele boeiende gesprekken met familieleden, die nog veel

Familieportret van de besproken familie.

wisten te vertellen over de Eerste Wereldoorlog. Aan het begin van deze oorlog kwamen al direct drie familieleden om. In vier jaar tijd zouden er binnen de familie elf slachtoffers vallen. Oma Maria overleed toen de schrijfster veertien jaar was. Daarom was ze voor haar onderzoek vooral afhankelijk van archieven en van een grote hoeveelheid nagelaten foto's. Op de meeste foto's stonden geen namen of jaartallen vermeld, maar haar moeder en tantes wisten gelukkig de meeste geportretteerden nog te identificeren. Ze laat het belang zien van het goed documenteren wie op foto's staan. Ook heeft ze alle plaatsen bezocht die in het boek een rol speelden. Haar onderzoek duurde in totaal tien jaar.

Grootmoeder Maria stamde uit een hoveniersfamilie. 250 jaar lang verkochten zij hun groenten op de markt in Oostende. Het gezin waarin ze opgroeide was zeer hecht en wist zich omringd door een groot familienetwerk. Al vanaf het begin van de oorlog viel het hechte gezin uiteen. De zo-

nen vertrokken naar het front en iedereen sloeg op de vlucht. Velen kwamen terecht in Normandië, de Pyreneeën of Londen; anderen bleven achter in het bezette België. Allen maakten barre tijden en ontberingen door. Hun geliefde dorp Lombardsijde kwam midden in de frontlinie terecht en werd tijdens de oorlog volledig verwoest. De spreekster gaf hiervan diverse voorbeelden, geïllustreerd met veel foto's van de betrokken personen, plaatsen en gebouwen.

Na de oorlog bleek Lombardsijde een van de 62 dorpen in de Belgische frontstreek die volledig waren vernield. Het maakte deel uit van de *verwoeste gewesten*: een gebied in West-Vlaanderen van in totaal 1300 vierkante kilometer dat tijdens de Oorlog letterlijk met de grond gelijk was gemaakt. De wederopbouw duurde daardoor erg lang. Het nieuwe huis van de ouders van Maria was pas in 1923 klaar. Dat is 5 jaar na de wapenstilstand. Pas in 1925 was Lombardsijde weer een normaal functionerend dorp. Het duurde daarna nog twee jaar voordat de hele

De verwoeste hoofdstraat van Lombardsijde.

omgeving volledig munitievrij was. In totaal werden uit de duinen ongeveer twee miljoen kilo ijzer en duizenden kubieke meters hout weggevoerd dat afkomstig was van de Duitse verdedigingswerken. Zelfs tot op de dag van vandaag zit de bodem nog vol oorlogsmunitie.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwamen de oude trauma's weer in volle hevigheid naar boven. Weer sloeg de familie op de vlucht naar Normandië. En ook in deze oorlog vielen er binnen de familie slachtoffers.

Bij het schrijven van het boek heeft de spreker veel moeten weglaten om het verhaal leesbaar te houden ("kill your darlings"), waaronder nogal wat namen van mensen. Ze gaf daar diverse voorbeelden van. Ze kreeg ook veel leuke reacties op haar

boek, die weer nieuwe informatie over de familie opleverden.

De spreker besloot haar voordracht met enkele beschouwingen over het waarom van dit boek. De meeste Belgen hebben een dergelijk familieverhaal te vertellen en daardoor is dit verhaal zeer herkenbaar. De huidige vluchtelingencrisis laat zien dat dit honderd jaar oude familieverhaal nog steeds pijnlijk actueel is.

Alles verliezen en weer helemaal opnieuw beginnen is helaas iets van alle tijden. Dat maakt dit familieverhaal tijdloos en universeel.

Het zeer lezenswaardige en rijk geïllustreerde boek van de spreker is verkrijgbaar in de boekhandel of via www.ingedebuyne.com, en kost € 24,90.

Gilden en broederschappen - De *St. Eloy's Broederschap der ijzersmeede binnen Amersfoort*

door Willem Faber, Den Haag en Hans Faber

In elke stad en elk dorp waren ambachten te vinden zoals bakkers, smeden, voerlieden, houtzagers, mandenmakers, schippers, enz. Een opmerkelijk verschijnsel bij de toenmalige werkgelegenheid was dat mensen dikwijls verschillende beroepen naast elkaar hadden. Zo kon een schoenmaker tevens bierbrouwer zijn, een wever eveneens wolhandelaar en een kleermaker kon ook graankoopman zijn. Die nevenfuncties waren eenvoudigweg nodig om het hoofd boven water te kunnen houden. Een andere oorzaak lag in het feit dat veel werk seizoensgebonden was.

Vele van deze beroepsgroepen hadden zich sinds de middeleeuwen al verenigd in gilden, ook vaak aangeduid als broederschappen.

In 1798 ten tijde van de Bataafse Republiek zijn in het nastreven van de idealen van de Franse Revolutie, de gilden en broederschappen in Nederland afgeschaft.

De familienaam Faber

Het is u waarschijnlijk ook wel bekend dat vooral veel handwerkslieden die het beroep van smid uitoefenden in de provincie Friesland, bij de invoering van de Burgerlijke Stand in 1811, de familienaam *Faber* hebben aangenomen ingeval zij nog geen officiële familienaam voerden. Maar ook in de jaren vóór 1811 waren er al vele families die de naam Faber als familienaam gebruikten. Dat is niet verwonderlijk wanneer we de herkomst van de naam Faber kennen.

Faber is een Latijns woord. Het is waarschijnlijk afgeleid van *faciber* dat voortkomt uit *facere* hetgeen maken in de ruimste zin van het woord betekent. Dus het maken van

hout, metaal, steen enz. Dit verklaart de betekenis van het Latijnse woord faber: timmerman, smid, beeldhouwer enz. In dit verhaal gaat het om het beroep van smid.

Het beroep van smid was, net als vele andere beroepen, geen vrij beroep. Alleen wie lid was van een gilde of broederschap mocht dat beroep uitoefenen. Gilden en broederschappen hebben een heel lang bestaan gehad. Het Smedengilde in de stad Utrecht bijvoorbeeld dateert zeker van 8 mei 1304 omdat een gildebrieven van die datum in het archief van Utrecht bewaard wordt maar het gilde moet gelet op de tekst van deze Gildebrieven van beduidend oudere datum zijn.

Pas in 1798 met de komst van Bataafse Republiek zijn de gilden en broederschappen afgeschaft.

Gilden en broederschappen

Gilden en broederschappen hadden ten doel de kwaliteit van het ambachtelijk werk te verzekeren door het eisen van vakbekwaamheid als voorwaarde om het ambacht te mogen uitoefenen. Ook bood het de leden bescherming tegen oneerlijke concurrentie. Het functioneren van deze organisaties was dan ook streng gereguleerd. De regels waaraan eenieder zich diende te houden waren opgenomen in reglementen die door het stads- of gemeentebestuur werden vastgesteld. Deze reglementen bevatten een groot aantal bepalingen. Deze waren echter niet voor alle gilden gelijklopend ook al zullen zij in essentie veel overeenkomst vertonen. Omdat vele Fabers in hun familie personen kennen die destijds het ambacht van smid hebben uitgeoefend geeft de kennis-

neming van de inhoud van zo'n reglement enig inzicht in de regeling waarmee zij destijds door hun werk te maken hebben gehad. Die mogelijkheid wordt ons geboden omdat onze Faberstichting een transcriptie van het reglementboek in haar bezit heeft van het *Regelement voor de Broederschap der ijzermee, koperslagers en blikslagers binne Amersfoord*. Het reglement van deze aan St. Eloy¹, de patroonheilige van de goud- en zilversmeden, hoefsmeden, slotenmakers en smeden in het algemeen, gewijde broederschap dateert uit de tweede helft van de 18de eeuw en omvat 77 artikelen. Het functioneren van de St. Eloy's Broederschap der ijzermee werd opgedragen aan vier personen die worden gekozen uit de in vergadering bijeen zijnde aanwezigen.

Het reglement

Het nieuwe bestuur van de broederschap bestaat uit vier overlieden (bestuursleden): de ouderman (de voorzitter), de busmeester² (de penningmeester) en twee raadslieden. Elk jaar op St. Eloy worden de ouderman en de busmeester vervangen door de beide raadslieden en worden twee nieuwe raadslieden benoemd. Die benoeming geschiedt door vijf leden die ter vergadering door het lot worden aangewezen. Zij beraadslagen in afzondering over de benoeming waarbij ervan wordt uitgegaan dat de keuze binnen een kwartier is gemaakt. Eenmaal gekozen mag een lid zonder wettige reden de functie niet weigeren. Voor hun werkzaamheden ontvangen de overlieden een jaarlijkse vergoeding: de ouderman twee gulden³, de busmeester vier gulden en de raadslieden elk één gulden.

Het bestuur kan zijn werkzaamheden pas aanvangen nadat ter vergadering door de

afredende busmeester die een nauwkeurige registratie van de inkomsten en uitgaven bijhoudt *een behoorlijke rekening is geschied*. Hierna wordt het zogenaamde regelementboek overgedragen aan de nieuwe ouderman en tekenen de nieuwe overlieden ten bewijze dat de rekening akkoord is bevonden.

Het beleggen van een algemene ledenvergadering is voorbehouden aan de ouderman. Dat doet hij niet alleen wanneer hij het nodig acht maar hij is daartoe zelfs verplicht op verzoek van een lid van de broederschap. Ook een *knegt* mag een vergadering laten beleggen indien hij meent dat zijn werkgever te zijnen aanzien een artikel van het reglement heeft overtreden.

Op zondagen mag geen vergadering worden belegd. In opdracht van de ouderman zal een bode ten minste 24 uur voorafgaande aan de vergadering de leden oproepen. Ieder lid moet de vergadering bijwonen en wel op tijd aanwezig zijn. Gedurende het eerste vergaderuur mag niemand zonder toestemming van de ouderman de vergadering verlaten. Daarna is men vrij te gaan ook wanneer het onderwerp waarvoor de vergadering is belegd nog niet is afgehandeld. Ook om het woord te voeren heeft men de toestemming van de ouderman nodig. Scheldwoorden, vloeken en verwensingen zijn verboden.

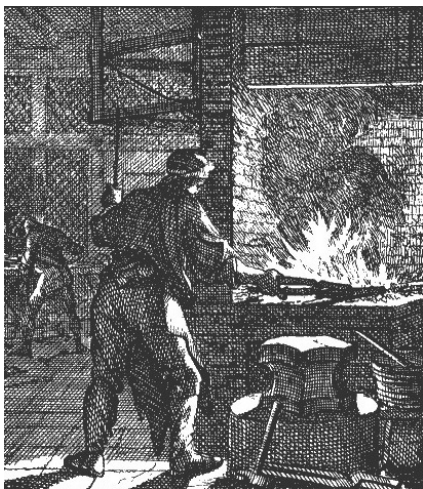
Om lid te worden van de broederschap moet men eerst een vakbekwaamheidsproef afleggen. Zonder die proef te hebben afgelegd mag men het ambacht niet uitoefenen. Alleen ingezetenen van de stad komen voor het afleggen van zo'n proef in aanmerking. Voorts moet men twee jaren werkzaam zijn geweest in het betreffende ambacht bij een lid van de broederschap. Uiteraard zijn

¹ St. Eloy is een Christelijke gedenkdag en wordt gevierd op de zondag na 24 juni.

² Het geld van een gilde werd bewaard in een bus. Voor grote uitgaven werd er in de bus geblazen.

³ De waarde van f 1,00 rond het eind van de 18e eeuw is omgerekend thans ongeveer €9,50 à €10,00.

er verschillende proeven voor de verschillende ambachten. Proeven zijn omschreven voor slotenmakers, grofsmeden, geweermaakers, messenmakers, koperslagers en blik-slaggers.

Ets van "De Smit" van Jan Luyken uit de bundel etsen van ambachten uit 1694.

Ter illustratie geven we hierbij de omschrijving van de vakbekwaamheidsproef voor de grofsmid zoals deze is beschreven in artikel 40 van het Reglement:

De proef van een grofsmid zal bestaan in het maake van een voorhaamer van platte stave wegende ten minste tien a twaalf ponde en een lasnagelgat met drie spijkers daar op te maake: en een spijker van vijf duim lang onder drie haamers te maake deze proef zal geheel in presentie van de overliede klaargemaakt moete worde: en die deze proef heeft gedaan zal alle werk mooge maake dan alleen; dat niet; dat in andere proeve uitgedrukt staat

Het is mogelijk meerdere proeven af te leggen. Men mag namelijk alleen het ambacht uitoefenen waarvoor men de proef met goed gevolg heeft afgelegd. Een uitzondering is gemaakt voor het vervaardigen van sieraden. De enige die zonder het afleggen

van een proef een ambacht mag uitoefenen is de weduwe van een lid van de broederschap die het bedrijf van haar man voortzet. Maar dat mag zij alleen zolang zij weduwe is.

Een lid dat een *leerknecht* in dienst neemt zal dat moeten aangeven bij de busmeester. Zonder wettige reden mag de leerling binnen twee jaar niet van werkgever wisselen. Na afloop van die twee jaar ontvangt hij van zijn werkgever een *behoorlijke leerbrief* die door de busmeester van een stempel wordt voorzien.

De gewone werknemer heeft een opzegtermijn van zes weken evenals de werkgever. Schriftelijke opzegging kende men blijkbaar niet maar daarvoor in de plaats is voor de geldigheid van de opzegging nodig dat deze onder getuige plaatsvindt. Wel kent men een schriftelijk ontslagbewijs. Dat heeft de werknemer nodig omdat een andere werkgever hem anders niet in dienst mag nemen.

Het uitoefenen van een van de genoemde ambachten zonder een proef te hebben afgelegd is dus verboden. Maar ook het handelen door kooplieden in door leden gemaakte producten is niet toegestaan tenzij men beschikt over een *vrijheidsbriefje* van een van de overlieden waarop dagelijks tegen betaling de koopman en diens koopwaar worden aangetekend. Bovendien is het iedereen verboden te handelen in materialen de *broederschap aangaande*, zowel nieuw als gebruikt, zonder jaarlijks daarvoor te betalen.

Ook de kuiper moet betalen voor het repareren en omleggen van de banden om tonnen, tobben en emmers, terwijl de uitdrager oude sleutels uitsluitend mag verkopen aan de smeden van de broederschap.

Indien iemand nog een schuld heeft bij een lid van de broederschap mogen de an-

dere leden voor die persoon geen werk verrichten of hem iets verkopen zolang de schuld niet is afgelost.

Ten slotte mag niemand kolen in een loods, pakhuis of kelder opslaan alvorens een door de gemeente aangestelde *geswoore meeter* de partij heeft opgemeten. Dat geschiedt met een *schepel*⁴ van de broederschap. De meetgegevens zet de meter op een lijst die hij samen met de *schepel* en het voor het onderhoud verschuldigde geld dagelijks bij de busmeester moet inleveren.

V.l.n.r.: mud, *schepel* en kop. Foto: van Wikipedia

De broederschap wordt bijgestaan door een bode die allerlei hand- en spandiensten verricht. Zo moet hij na de benoeming van een nieuw bestuur de kist en de kolenschepel bij de busmeester thuis bezorgen.

Verder behoren tot zijn taak het aanzeggen van een ledenvergadering aan alle leden, het aanzeggen van dag en uur waarop iemand een vakbekwaamheidsproef moet afleggen, het aan alle leden bekend maken van het verbod om te handelen met iemand die nog een schuld heeft, het herroepen van dit verbod wanneer de schuld is afgelost en het invorderen van boetes. Voor zijn werkzaamheden ontvangt de bode jaarlijks zes gulden buiten de betalingen voor speciale verrichtingen.

⁴Een *schepel* is een oud-Nederlandse eenheid voor het aangeven van de inhoud van droge waren. Onder het in 1816 ingevoerde Nederlandse metriek stelsel was een *schepel* gelijk aan 10 liter, maar voor die tijd was de waarde van het *schepel* per gewest verschillend. Een *schepel* is ook een oppervlaktemaat.

Nog een ets van Jan Luyken: De Kuiper

Op het in strijd handelen met de bepalingen van het reglement staat als straf het betalen van een boete. Daarbij fungeert de algemene ledenvergadering als rechter. Getuigenbewijs voor de overtreding is slechts geldig wanneer er sprake is van drie of meer getuigen van wie ten minste één getuige lid van de broederschap moet zijn.

Is een vergadering op verzoek van een lid belegd dan moet de partij die in het ongelijk is gesteld naast de eventuele boete wegens overtreding 1 gulden en 16 stuivers betalen. Voorts is degene die niet of niet geheel voldoet aan bepaalde verplichtingen eveneens een geldbedrag schuldig. Voorbeelden daarvan zijn: de ouderman die in de ledenvergadering het reglementboek niet bij zich heeft; de busmeester die een inkomsten- of uitgavenpost niet heeft vermeld; degene die een vergadering belegt buiten weten van de ouderman; de bode die bij de aanzeggingen een lid overslaat; een lid dat niet of te laat ter vergadering verschijnt of daar voor zijn

beurt spreekt; het gebruik van scheldwoorden of vloeken; de meter die de lijst met meetgegevens en de schepel niet tijdig inlevert.

Bovendien moet voor verschillende zaken, zoals het afleggen van proeven, worden betaald. Zelfs een gedrukt exemplaar van dit reglement waarover ieder lid moet beschikken is niet gratis: 15 stuivers.

Alle betalingen, ook van boetes, komen toe aan de broederschap voor zover niet een deel is bestemd voor de bode als beloning voor extra werkzaamheden.

Nawoord

Oud? De duvel is oud!

door Ina Budde-Korver

En zijn ouwe moer is nog ouder! Aldus mijn oma, wanneer iemand het waagde haar oud te noemen. Als we haar wilden plagen noemden we haar opoe. “Opoe? Ben jezelf!” was dan haar antwoord. Zwarte kleding droeg ze alleen bij begrafenis, of als het echt niet anders kon. Van bejaardentehuizen moest ze niets hebben, die waren er voor oude mensen. Toen ze zich omstreeks haar tachtigste toch maar inschreef voor zo’n huis, liet ze tot twee keer toe haar beurt op de wachtlijst voorbijgaan, maar uiteindelijk gaf ze zich toch gewonnen en verhuisde ze. Zij werd 94 jaar. Mijn grootmoeder van vaderskant heb ik nooit anders gekend dan van top tot teen in het zwart gekleed, haar grijze haar in een knotje, en met nog maar een paar tanden in haar mond. Pas aan het eind van haar leven kreeg ze een kunstgebit, waar ze heel gelukkig mee was. “Ik ken weer álles éte, zellefs nootsjies” zei mijn Utrechtse opoe toen. Inmiddels ben ik al jaren ouder dan zij ooit geworden is, maar ik voel me nog lang geen opoe. “Oud” is een relatief begrip, denk ik.

De redactie hoopt u met dit toegelichte reglement van een broederschap van smeden en aanverwante bedrijven enig inzicht gegeven te hebben hoe het in het verleden toegang.

De hier aangehaalde broederschap van St. Eloy in Amersfoort zal een goede afspiegeling zijn van hoe het elders in het land verging.

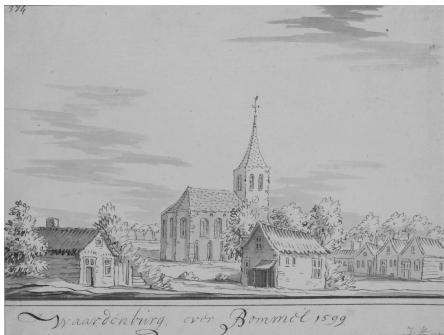
Dit artikel is mede tot stand gekomen door een artikel in de Raddraaier – 2014/1, blz. 5 e.v. en Het bedrijfsleven – Amersfoort tot 1579, blz. 95 e.v..

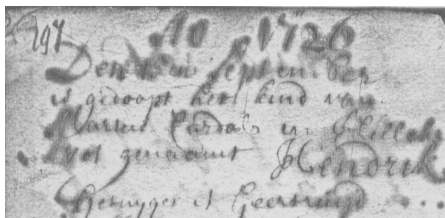
Jeugd en ouderdom, Jan Toorop, 1924, Koninklijke Bibliotheek: WITS01.112285, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie

Vroeger werden mensen niet oud, wordt vaak beweerd, maar dat is volgens mij niet helemaal waar. Wel was de gemiddelde leeftijd vóór 1900 een stuk lager. Veel kinderen werden levenloos geboren of stierven al jong, en menige vrouw overleefde het kraambed niet. Ook ziekten als pokken, cholera en dysenterie (om er maar een paar te noemen) maakten veel slachtoffers. Maar mensen die aan al deze gevaren ontsnapt wa-

ren, konden toch wel een hoge leeftijd bereiken. Bij mijn voorouderonderzoek kwam ik vrij veel zeventigjarigen tegen, ook wel tachtigjarigen, en een enkeling werd zelfs negentig jaar of ouder. Maar honderdjari- gen? Ja, ook dat kwam voor.

Waardenburg over Bommel, 1687–1727, Gelders
Archief: 1551–1698, Jacobus Stellingwerff

Doopschrijving Hendrik Cardol

Hendrik Cardol (Kardol), geboren en getogen te Waardenburg, overleed aldaar op 22-4-1830 op de respectabele leeftijd van 103 jaar. En er was echt geen sprake van een fout in de overlijdensakte, zoals wel vaker voorkwam in de beginjaren van de burgerlijke stand. Hendrik werd gedoopt op 15-9-1726. Zijn ouders waren Marten Lammertse Cardol en Hilleke Hendrickse Vos. Zij hertrouwde in 1733 met Bart Clasen van Hattem. Hendrik Cardol was, zoals dat destijds zo mooi werd genoemd, "een broeder van halven bedde" van Jan Barten van Hattem, en dus een oom (of eigenlijk een half-oom) van Bart en Jan van Hattem, over wie ik in vorige nummers van A & O heb verteld.

Hoewel Hendrik Cardol dus geen deel uitmaakt van mijn kwartierstaat, heb ik toch geprobeerd wat meer over hem te weten te komen; als 100-plusser heeft hij dat wel verdiend, vind ik.

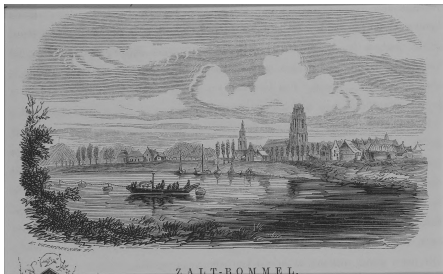
Hendrik Cardol, waarschijnlijk landbouwer van beroep, trouwde toen hij 31 was met de iets jongere Maria van Driel. Zij kregen zes kinderen, waarvan er vier volwassen werden, trouwden, en voor nageslacht zorgden. Twee zonen werden eveneens landbouwer, en ook zijn dochter trouwde met een landbouwer. Zoon Gijsbert Kardol verhuisde naar Delft, waar hij *ondernemer van publieke verkopeningen* werd, later *bidder ter begravenis* en uiteindelijk stadsomroeper. Meer kon ik in de officiële (digitale) bronnen niet over het gezin van Hendrik en Maria ontdekken.

Gelukkig vond men in die tijd een honderdjarige blijkbaar zo bijzonder dat de kranten er melding van maakten. De Arnhemsche Courant van 19-9-1826 deed uitgebreid verslag van de verjaardag van Hendrik Kardol, en dit artikel werd door meerdere landelijke bladen overgenomen, waaronder de Nederlandsche Staatscourant van 21-9-1826. Hieronder volgt de tekst uit de Arnhemsche Courant.

Waardenburg, den 10. September.

Heden vierde een inboorling dezer gemeente, met name Hendrik Kardol, zijnen honderdsten verjaardag. Deze grijsaard, in gevorderden leeftijd gehuwd, heeft nog in leven vier kinderen, vierentwintig klein-kinderen en twintig achter- klein-kinderen. Hij is nog krachtig van geest en ligchaam, eenige verzwakking van zijn gehoor uitgezonderd. In den afgeloopen winter, reed hij nog op schaatsen, en voor eenige dagen was hij nog bijna een ganschen dag bezig in het veld, met voor zijn vermaak haver op te binden. Hij is altijd werkzaam

en zoo wel ter been, dat hij naar Bommel, welke stad van hier meer dan een half uur is verwijderd, heen en weder wandelt, zonder vermoeijing. Groot schrijft hij zonder bril en hij kan ook zonder dezen, zijnen naam goed schrijven. De predikant dezer gemeente, Do. J.H. Brouwer, iets tot meerdere plegtigheid van deze zeldzame gebeurtenis willende toebrengen, had in de morgen-godsdiensstoefening van dezen dag, waarheen deze grijsaard met zijne kinderen en vrienden zich begeven had, om God, daar, waar hij voor honderd jaren gedoopt was, openlijk te danken voor het zeldzame voorregt hem geschonken, eene toepasselijke stoffe tot zijne leerrede gekozen, sprekende naar Genesis 27 vers 2, over de onzekerheid en kostelijkheid des levens, vooral in den dag des ouderdoms, en eindigende met eene gepaste toespraak aan den honderdjarige grijsaard.

Gezicht op Zaltbommel van over de Waal, 1840–1895,
Gelders Archief: 1551-999, E. Vermorcken

Na het eindigen der godsdiensstoefening, werd de eerwaardige oude, met zijne naaste betrekkingen, benevens eenige leden dezer gemeente en den kerkenraad, ten huize van den predikant op een ontbijt onthaald, hetwelk overeenkomstig de gelegenheid met zeer veel smaak was ingerigt. Hij, die zijn honderdste verjaardag vierde, ontving hier eene menigte gelukwenschingen. Hoogst voldaan vertrok het gezelschap, nadat de grijsaard den leeraar dezer gemeente zijnen

opregten dank voor het genoten onthaal had betuigd.

Er waren die winter meer bejaarden die de schaatsen onderbonden. In de Groninger Courant van 24-1-1826 verscheen het volgende bericht:

Bedum den 11 januarij. Heden namiddag is, van Onderdendam alhier schaatsrijdende, aangekomen Kornelis Derks Kuiper, kuiper van beroep, te Onderdendam woonachtig, oud 90 jaren en 4 dagen.

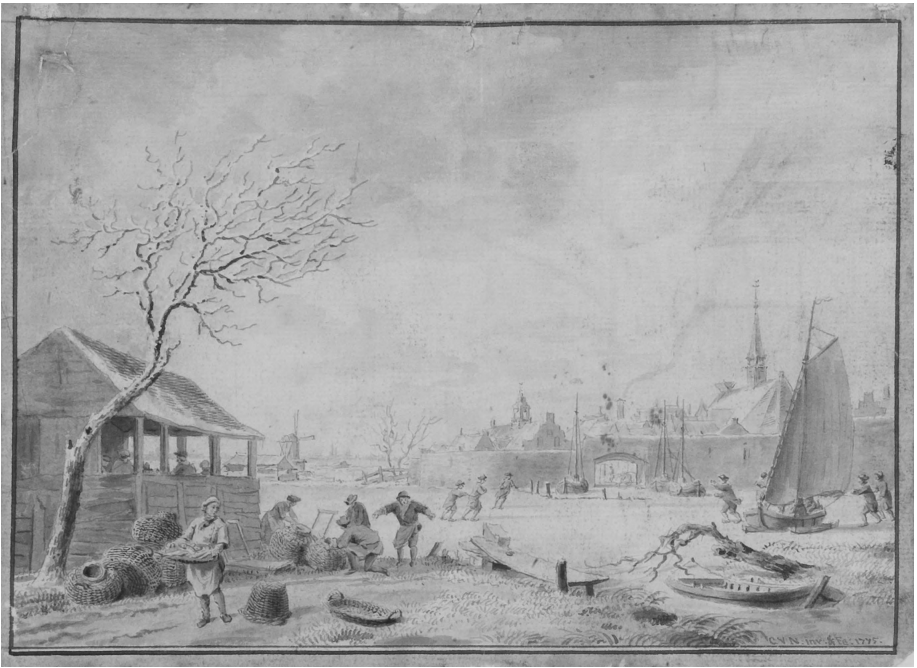
De Middelburgsche Courant nam op 31-1-1826 dit artikel over, met de aanvulling:

(Zoo werd dezer dagen uit Zalt-Bommel gemeld, dat een grijsaard, genaamd Kardol, die, in april aanstaande, zijn 100ste jaar zal bereiken, den 15 dezer, op de stadsgracht schaatsen had gereden; terwijl zekere Muller, die 94 jaren oud is, dit vernemende, uitriep, dat hij zich hiertoe ook in staat zoude gevoelen).

Ik heb het even opgezocht, en de Muller waar het hier waarschijnlijk om gaat, Johannes, is 97 jaar geworden. Hij overleed 29-4-1831 in Zaltbommel. Maar of hij de laatste tijd nog schaatste? Kornelis Derks Kuiper blies zijn laatste adem uit in Onderdendam onder Merkeweer, gemeente Bedum, op 26-2-1827, 90 jaar oud. Volgens de overlijdensakte werd hij 20-1-1737 in Warffum gedoopt. Hij was dus nog helemaal geen 90 jaar toen hij in 1826 van Onderdendam naar Bedum schaatste, maar “pas” 89! De destijds bijna honderdjarige uit Waardenburg was dus de onbetwiste kampioen!

Zou Hendrik Kardol zijn goede genen hebben doorgegeven aan zijn kinderen? Zij haalden de honderd niet, maar wel werden ze respectievelijk 80, 84, 86 en 86 jaar, wat in die tijd ook niet mis was.

Hendrik Cardol (Kardol), ged. Waardenburg 15-9-1726, overl. ald. 22-4-1830, zn. van Marten Lammertse Cardol en Hilleke

Ijsvermaak buiten de Waterpoort te Bommel, 1775, Gelders Archief: 1551-2574, C. van Noorde

Hendrickse Vos, tr. Waardenburg 26-5-1758
 Maria (Marijke) van Driel, geb. Neerijnen,
 ged. Waardenburg 8-6-1727, dr. van Gijsbert
 van Driel en Gereke van Aken.

Uit dit huwelijk:

1. Maarten Cardol, ged. Waardenburg 20-2-1759, overl. ald. 14-9-1839, tr. Waardenburg 8-4-1792 Jenneke van Anrooij, geb. Nieuwaal ca 1763, overl. Waardenburg 30-9-1844, wed. van Hendrik van Gameren, dr. van Johannes van Anrooij en N.N.

2. Gijsbert Cardol, ged. Waardenburg 7-3-1761, overl. Delft 24-1-1846, tr. Delft 21-1-1792 Elizabeth ter Horst, ged. Nijmegen 22-3-1761, overl. Delft 21-11-1829, dr. van Jacobus ter Horst en Hendrina van der Veer.

3. Hilleke Cardol, ged. Waardenburg 14-1-1764, overl. ald. 8-1-1851, tr. Waardenburg 15-6-1794 Gerrit Spaan, ged. Est 3-9-1769, overl. Waardenburg 15-3-1831, zn. van Hendrik Spaan en Neeske Verbeek.

4. Gerrit Cardol, ged. Waardenburg 1-6-1766, overl. Kerkwijk 26-12-1852, tr. Waardenburg 22-12-1793 Jenneke van Soelen (Zoelen), ged. Geldermalsen 12-2-1764, overl. Haaften 9-4-1844, dr. van Jan van Soelen en Arriaentje van Malssen (Jaantje van Gelderen).

5. Geerke Cardol, ged. Waardenburg 22-4-1770.

6. Lammertje Cardol, ged. Waardenburg 21-8-1772.

Alle leden van dit gezin schreven later hun naam als Kardol.

Bronnen

Gegevens BS en DTB: www.wiewaswie.nl, Gelders Archief, Stadsarchief Delft, www.regionaalarchiefrivierenland.nl, www.allegroningers.nl

Krantenartikelen: www.delpher.nl.

Beeldmateriaal: www.geheugenvannederland.nl, www.geldersarchief.nl

Herengracht 105 voor en na het bombardement.

Het vergeten bombardement

door Marcel van de Krol

Jacob van der Krol, geboren op 30-6-1869 te Jutphaas, schuitenvaarder, vertrok vlak vóór 1901 naar Amsterdam. Op 11 juli 1901 trouwt hij met Anna Francisca Kröber, geboren te Amsterdam op 16 september 1877, dochter van Cornelis Kröber en Frederica Agnes Abrahamsz.

Zijn vrouw Anna had op de Herengracht 105 huis een naaiatelier samen met haar zuster Cornelia Frederica en Anna's dochter Johanna.

In 1931 hield Jacob een pension op het Singel 15 en in 1934 hield hij het pension op de Herengracht 105 dat hij naar zichzelf vernoemde.

Op 7 oktober 1938 overlijdt Jacob, en Anna en haar dochter Johanna zetten het pension voort.

Op 11 mei 1940 's morgens om 11 uur

vliegt een bommenwerper boven Amsterdam, vermoedelijk om het hoofdpostkantoor, de telefooncentrale in de Spuistraat of Schiphol te bombarderen. Het vliegtuig wordt aangeschoten en moet gewicht lozen en laat daarom vier bommen vallen boven Amsterdam. Eén bom valt op het hoekpand van de Blauwburgwal nummer 17 t/m 25 en de Herengracht 105, waar Jacob zijn pension en Anna het naaiatelier had, en nummer 107. Eén bom ontploft in het water van de Blauwburgwal en twee bommen, waarvan één een blindganger, vallen in de Herengracht.

Er kwamen 44 mensen om het leven waaronder Anna, haar zuster en haar dochter en er waren 79 gewonden. Omdat een paar dagen later Rotterdam gebombardeerd werd is dit bombardement een beetje in de verge-

telheid geraakt.

Anna is op 20 mei, haar zuster Cornelia op 12 mei en haar dochter Johanna op 17 mei zwaar verminkt onder het puin gevonden en alle drie zijn op donderdag 23

mei 1940 begraven op de begraafplaats De Nieuwe Ooster.

Bron: Stadsarchief Amsterdam, beeldbank Amsterdam en het project Amsterdamse doodsoorzaken.

Tien-minuten-praatjes

door Henk van de Streek

Het bestuur heeft zich op een middag in februari beraden over het functioneren van de afdeling. Eén van de uitkomsten is dat we de leden meer willen betrekken bij de inhoud van de bijeenkomsten.

In de maart-bijeenkomst deed de voorzitter al even een oproep aan de leden om zich te melden voor een zogenaamd tien-minuten-praatje. We willen die oproep op deze plaats herhalen. Maar daarom eerst even een toelichting:

U doet uw eigen onderzoek; u komt daarbij misschien verrassende, onverwachte, interessante of boeiende zaken te-

gen. Maar ook als dat niet het geval is wilt en kunt u vast wel wat vertellen over de resultaten van uw onderzoek. Misschien heeft u ook wel vragen die anderen kunnen beantwoorden, het mag allemaal in de 10 minuten, die we daarvoor graag voor u reserveren!

Het tien-minuten-praatje mag overigens ook best wat langer duren, korter mag ook.

Als u zich meldt bij het bestuur wel graag een indicatie van de tijd die u nodig hebt, al komt 't niet op de minuut. Wij hebben, mét de andere leden, hoge verwachtingen van deze eigen inbreng.

Boekbesprekingen

door Willem van Maren

Wim van Schaik

In de maat en uit de pas. Utrechtse dorpsbesturen 1780–1813.

Hilversum 2019, €29

Bij onze speurtocht naar het doen en laten van onze voorouders is het vaak nuttig te weten hoe het lokale bestuur in het verleden functioneerde. Je voorvader is misschien burgemeester, schepen of buurmeester geweest. Wat betekende zoiets?

Voor de 17^e en 18^e eeuw is deze vraag doorgaans wel gemakkelijk te beantwoorden, maar dat ligt heel anders voor de situatie aan het eind van de 18^e eeuw en begin van de 19^e eeuw. In 1795 wordt de Republiek der Nederlanden opgevolgd door de Bataafse Republiek. Tijdens de Bataafse Re-

publiek zijn er tal van politieke wisselingen geweest en in 1806 gaat deze staatsvorm over in het koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon. Vier jaar later wordt het koninkrijk opgeheven en wordt Nederland een deel van het keizerrijk Frankrijk met Napoleon Bonaparte, de broer van Lodewijk, als keizer. In 1813 vertrekken de Fransen en in december van dat jaar wordt Willem, prins van Oranje, in Amsterdam ingehuldigd als soeverein vorst en twee jaar later roept hij zichzelf uit tot koning der Nederlanden.

Wim van Schaik heeft uitgezocht wat dit allemaal voor gevolgen had in de provincie Utrecht. Hij heeft zich hierbij geconcentreerd op vijf gemeenten waarvan er twee in onze afdelingsregio liggen. Dat zijn

Amerongen en Soest; de andere zijn Lopik, Maarssen en Westbroek. Over Soest en Maarssen was al eerder veel gepubliceerd. In de jaren 2009–2010 was namelijk in het kader van het project “Waard om te weten” al onderzoek uitgevoerd naar de samenstelling van het lokale bestuur voor een aantal Utrechtse gemeenten.

Het boek is een historisch werk en niet in de eerste plaats voor genealogen geschreven. Toch is het voor stamboomonderzoekers nuttig te weten dat alle dorpsbestuurders van de vijf gemeenten beschreven worden met hun achtergrond. Het boek is vooral interessant omdat het op een heldere manier een ingewikkelde periode in onze vaderlandse geschiedenis beschrijft.

Egbert Wolleswinkel

***De boerderijen van Renswoude. Eigen-
dom en bewoning door de eeuwen heen.***

Renswoude 2019, €50

Het “nieuwe” boerderijenboek van Renswoude is in meer dan één opzicht een gewichtig boek, al is het maar omdat het meer dan drie kilo weegt en 688 pagina’s telt. Het “oude” boerderijenboek was geschreven door Sjoerd Laansma en verscheen in 1972 met als titel “Boerderijen en boerengeslachten te Renswoude”. Dat boek trok toen veel aandacht bij genealogen met voorouders in de Gelderse Vallei. Het boek bestond behalve uit een korte inleiding uit twee delen. In het eerste deel stond een historische beschrijving van elke boerderij in Renswoude met de bewoningsgeschiedenis. Deel twee bevatte parentelen van families die hun naam aan een Renswoudse boerderij hadden ontleend. Bij alle kwaliteiten van dit boek moet toch opgemerkt worden dat de stambomen maar beperkt waren uitge-

werkt. In die tijd waren de archieven veel minder goed ontsloten dan tegenwoordig en daardoor had Laansma veel bronnen gemist of onvolledig bestudeerd.

Wolleswinkel heeft de draad opgepakt en is doorgegaan waar Laansma was opgehouden. Er zijn eerst twee uitvoerige inleidende hoofdstukken en vervolgens wordt elke boerderij behandeld, met alle latere afsplitsingen. Het deel van de gemeente Scherpenzeel dat voor 1960 bij Renswoude behoorde is ook onderzocht.

Bij elke boerderij staat de complete eigendoms- en bewoningsgeschiedenis van vóór 1832, voor zover die was te achterhalen. Dit geeft genealogen veel aanknopingspunten. De auteur heeft ervan afgezien om alle splitsingen die na de invoering van het kadaster hebben plaatsgevonden te inventariseren. Dat is wel te verdedigen want het zou vele jaren werk in de kadastrale archieven hebben gekost en relatief weinig hebben opgeleverd. Sommige families woonden generaties lang op één boerderij. De eigendoms- en bewoningsgeschiedenis is dan tegelijk een deel van een genealogie. Anders dan Laansma geeft Wolleswinkel geen afzonderlijke genealogieën. Die zijn al uitgezocht door H. M. van Woudenberg en zijn geplaatst op de website van de historische vereniging Oud-Scherpenzeel, zie www.oudscherpenzeel.nl. Evenals Wolleswinkel is Van Woudenberg veel uitvoeriger dan Laansma is geweest. De website en het boek vullen elkaar dus goed aan.

Het boek is zeer rijk geïllustreerd met veel foto’s, soms heel oud, en kaartjes. Het is een prachtig werk geworden en onmisbaar voor stamboomonderzoekers met voorouders in Renswoude en omgeving.

Stel je voor

Mijn naam is **Jan Troost**. Ik ben een gepensioneerd ing. werktuigbouwkunde. Nieuwsgierigheid naar mijn afkomst was voor mij de aanleiding om met genealogie te beginnen.

Ik onderzoek de namen Troost, Hui(j)smen en echtgenoten daarvan. Troost: Nederland, Huisman: Duitsland (in vertaling). Ik gebruik geen computergenealogie-

Mijn naam is **Thea van Anraad**, ik ben gepensioneerd. Nieuwsgierigheid naar mijn afkomst was voor mij aanleiding lid van de NGV te worden. Ik zoek de namen Van Anraad en Ficheroux. Ik gebruik nog geen computerprogramma en ondervind nog geen

Mijn naam is **Wim Verweij**. Ik ben afkomstig uit Gouda, woon nu in Maartensdijk en werk als beleidsadviseur voor enkele scholen.

De aanleiding om met genealogie te beginnen is historische interesse en aanmoediging vanuit mijn omgeving.

In principe ben ik gericht op mijn hele voorgeslacht en dat van mijn vrouw. In de regio Amersfoort gaat het daarbij vooral om familienamen De Lange, Pater, Van Nieuw Amerongen en Wolswinkel (Woudenberg e.o.), inclusief varianten daarop.

Inmiddels maak ik alweer heel wat jaren met tevredenheid gebruik van het programma Aldfaer. Er zijn wel eens problemen, maar tot nu toe zijn die met behulp van het Aldfaerforum ook altijd weer opgelost.

Waar ik vaak tegen aanloop is dat informatie uit de 20^e eeuw maar beperkt beschikbaar is. Daardoor is het lastig om de lijn van personen uit je eigen stamboom door te trekken naar personen in je eigen leefomgeving. Die verbanden liggen er soms wel degelijk.

programma.

Een probleem voor mij is de verbintenis in Duitsland vanwege ontbreken Duitse naamvertaling en geboortenaam/plaats. Ik probeer de Duitse bron te vinden.

Mijn grootste vondst tot nu toe? Voorvader Troost was schout/schepenen Heinenoord, ca. 1480. Verder inzicht in geschiedenis Hollandgänger.

problemen. Mijn doel is mijn afkomst te onderzoeken. Ik heb nog geen grootste vondst gedaan. Zoals je ziet ben ik een volkomen leek op dit gebied, maar hopelijk komt hier spoedig verandering in.

Voor de opa van mijn vrouw was het altijd een sport om als er iemand nieuw in de familie kwam de familierelatie (hoe ver weg dan ook) aan te tonen. Dat is in bijna alle gevallen ook gelukt.

Mijn doel is in eerste instantie om mijn voorgeslacht nog verder in kaart te brengen. Dat begint altijd met 'kale gegevens' zoals data en plaatsnamen. Vervolgens wil ik me meer gaan richten op het zoeken naar 'verhalen' over de mensen in mijn stamboom, zodat mensen veel meer een 'gezicht' krijgen en het genealogische werk nog veel boeiender wordt.

Mijn grootste succes was een 'doorbraak' tot in de 16^e eeuw. In de rechte lijn kwam ik lange tijd niet verder dan bij ene Arnoldus Verweij die halverwege de 18^e eeuw opdook in Zevenhuizen (ZH). Jaren later vond ik de aansluiting in de Betuwe (Est, Buurmalsen), dankzij de toegenomen zoekmogelijkheden op internet. Ik ben altijd nog wel benieuwd waarom deze Arnoldus het in tegenstelling tot vele anderen uit zijn omge-

ving voor de begrippen van die tijd zo ver | een vraag blijven.
weg heeft gezocht. Maar dat zal altijd wel |

Ledenbestand

Nieuwe leden:

Dhr. T.H. Hinke, Amersfoort
Mw. T. van Anraad, Den Dolder
Dhr. Drs. W.L. Verweij, Maartensdijk
Mw. E. Nauta - de Wals, Amersfoort
Dhr. Ing. J. Troost, Amersfoort
Dhr. C. van Iwaarden, Soesterberg
Dhr. Q.G. Bikker, Zeewolde

Overleden:

Dhr. L.L.M. de Heusden, Amersfoort
Dhr. J.C.M. van Baalen, Soest
Dhr. A.G.C. Kok, Doorn
Dhr. H.A.M.M. Nieuwenhuis, Vianen

Einde lidmaatschap:

Dhr. H. Oortwijn, Soest

Dhr. D. van der Vuurst, Baarn
Dhr. G.P. van der Vorst, Zeist
Dhr. J.H. Roggenkamp, Leusden
Dhr. W.N. Koningstein, Amersfoort
Dhr. W. Routers, Soest
Dhr. D.H. de Groot, Hoevelaken
Dhr. R.A. Kole, Bunschoten
Mw. E.G. Zuidinga, Amersfoort
Dhr. B. Bakker, Amersfoort
Dhr. R.J. van der Bor, Maarssen
Dhr. H.A.F. Colenbrander, Amersfoort
Dhr. F. van der Lee, Apeldoorn
Dhr. G.J. van der Kuilen, Amersfoort
Dhr. P.C. Heijbroek, Zeist
Dhr. R. de Boer, Ermelo
Mw. A.L. van der Linden-Boonstra, Nijkerk

Inhoudsopgave

Van de redactie	25
Colofon	25
Lezingen & Activiteiten	26
Van uw voorzitter	27
Afgemarcheerd	28
De wraak van Anthonis van Eembrugge, een valsemuntersbende uit de 16 ^e eeuw	29
Alles gaat opperbest! Wat oorlog met een familie doet.	29
Gilden en broederschappen - De <i>St. Eloy's Broederschap der ijzersmeede binnen Amersfoord</i>	32
Oud? De duvel is oud!	36
Het vergeten bombardement	40
Tien-minuten-praatjes	41
Boekbesprekingen	41
Stel je voor	43
Ledenbestand	44

